

2004'ün Makroekonomik Fiyatları

Erinç Yeldan, 13 Nisan 2005

Bu yazımızda Türkiye'nin 2004 makro ekonomik dengelerini analiz etmeye devam edeceğiz. Bilindiği üzere Türkiye'nin milli geliri 2004 yılında reel olarak yüzde 9.9 oranında büyümüş, ancak dış dengelerinde 15.6 milyar dolarlık bir cari işlemler açığı ve yüzde 10.3 düzeyinde bir açık işsizlik süreci yaşanmıştır. Bu denli yüksek cari açığın ardında yatan ana unsurun yurtdışından spekülâtif nitelikli sıcak para akımlarından kaynaklanması münasebetiyle, söz konusu büyüme sürecini *spekülâtif-yönlü ve işsiz büyüme* olarak nitelemiş idik. 2004'ün makro ekonomik gelişmelerini daha yakından tartışabilmek için son üç yılın önemli makro fiyatlarını aşağıdaki tabloda özetlemekteyiz.

Türkiye Ekonomisi'nde Makroekonomik Fiyatlar, 2002-2004

	2002	2003	2004
Enflasyon hızı:			
Tüketici Fiyatları	29.7	18.4	9.3
Toptan Eşya Fiyatları	50.1	25.5	11.1
DİBS Reel Faizi ^a	9.1	15.4	13.1
Döviz kuru (TL/\$) Yıllık Aşınma	23.0	-0.6	-4.9

Kaynak: TC Merkez Bankası veri dağıtım sistemi (www.tcmb.gov.tr)

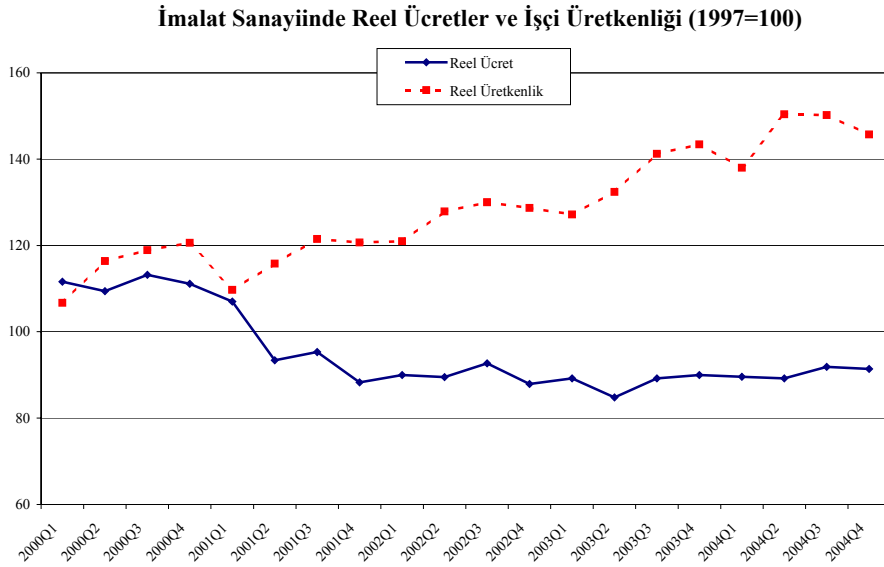
a. Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) yıllık bileşik faizi, TEFE ile indirgenmiştir.

2004 yılında fiyat enflasyonu, gerek tüketici fiyatlarında, gerekse toptan eşyada kontrol altına alınmış gözükmemektedir. 2002'de yüzde 29.7'lik bir artış gösteren tüketici fiyatları artış hızı, 2004'te yüzde 9.3'e gerilemiştir. Aynı dönemde toptan eşya fiyatlarındaki artış ise yüzde 50.1'den, yüzde 11.1'e düşmüştür. Bu döneme özgü en çarpıcı gözlem ise reel faiz düzeyinin yüksekliğine ilişkindir. Mali piyasalarda en önemli referans noktalarından birisini oluşturan "devlet iç borçlanma senetleri" (DİBS) reel faizleri yıllık ortalama olarak 2002'de yüzde 9.1, 2003'te yüzde 15.4, 2004'te de yüzde 13.1 düzeyinde seyretmiştir. Enflasyonun hızla geriletildiği bir ortamda kamu sektörünün sunduğu reel faizlerin böylesine bir direnç göstermesi, Türkiye'nin uluslararası finans piyasalarında sunduğu yüksek oranlı finansal arbitraj getirisinin de başlıca kaynağıdır.

Türkiye bu denli yüksek finansal arbitraj getirisi sunarak uluslararası finans piyasalarından büyük hacimli sıcak para girişlerini uyarılmış; yabancıların 2004 boyunca Türk menkul kıymet piyasalarındaki portföy yatırımları 30 milyar doları aşarken, bu yolla sağlanan döviz bolluğu neticesinde döviz kuru da ucuzlama eğilimi içine girmiştir. Öyle ki, ABD dolarının Türk Lirası karşısındaki fiyatının yıl ortalaması *nominal olarak* 2003'te yüzde 0.6, 2004'te de yüzde 4.9 azalmıştır. Türkiye ve ABD'de yaşanan enflasyon farklarını bu orana böldüğümüzde Türk Lirası'nın satın alma gücü paritesine göre *reel olarak* hızla değerlendirilmiş

olduğu görülmektedir. 2003 ve 2004'ün dış açıklarının ardında bu aşırı değerlenme süreci yatmaktadır.

Dönemin diğer bir özelliği istihdam yaratmayan (emek dostu olmayan) büyüme olgusudur. İmalat sanayi reel ücretleri 2001 krizi sonrasında yaşanan çöküşün ardında henüz artış eğilimine girmekten uzak görünümündedir. Sektörde yaşanan hızlı üretim artışlarına karşı sağlanan bu gelişme neticesinde, sanayi ücretleri reel olarak yerinde sayarken, iktisadi artığın yüksek kar olarak sermayedarca alıkonulması neticesinde emeğin sömürüsü şiddetlenmektedir. Bu olguyu daha yakından vurgulamak için aşağıdaki şekil'de imalat sanayiinde saat başı reel ücret ve saat başına kısmi verimlilik endekslerine ait veriler gösterilmektedir.

Şeklin sunduğu mesaj açıktır: Türkiye'nin IMF ile başlattığı "enflasyonu düşürme" programı ve sonrasında imalat sanayi saat başına reel ücretleri birikimli olarak yüzde 18.1 geriletmiştir. Saat başına işçi üretkenliği ise aynı dönemde (2000-2004) yüzde 36.8 oranında artış göstermiştir. Yani, 2000-sonrasının IMF programları altında işçi gelirleri hızla geriletilirken, istihdam yaratmayan üretim artışları sayesinde sermayedarın karlılığı yükseltilmiş durumdadır.

Türkiye'nin 2003 ve 2004 yıllarında uluslararası finans piyasalarına sunduğu yüzde 15'e ulaşan reel faizlerin ve bu yolla dış dünyaya aktarılan kaynağın ardında da ücretli emeğin yukarıdaki şekilde açıkça görülen artan sömürüsü yatmaktadır.